

ÁRAMLÁSTECHNIKA

A projekt keretében elkészült tananyagok:

Anyagtechnológiák

Materials technology

Anyagtudomány

Áramlástechnikai gépek

CAD tankönyv

CAD Book

CAD/CAM/CAE elektronikus példatár

CAM tankönyv

Méréstechnika

Mérnöki optimalizáció

Engineering Optimization

Végeselem-analízis

Finite Element Methode

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Gépészmérnöki Kar

Óbudai Egyetem
Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar

Szent István Egyetem
Gépészmérnöki Kar

ÁRAMLÁSTECHNIKA

Egyetemi tananyag

Szerkesztette:
KULLMAN LÁSZLÓ

Írta:
KULLMANN LÁSZLÓ, FELKER PÉTER,
RUSZINKÓ ENDRE, KÉGL TIBOR,
SZLIVKA FERENC

2012

COPYRIGHT: © 2012-2017, Kullmann László, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gépészmérnöki Kar, Felker Péter, Ruzinkó Endre, Kégl Tibor, Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, Szlivka Ferenc, Szent István Egyetem Gépészmérnöki Kar

LEKTORÁLTA: Kovács László

Creative Commons NonCommercial-NoDerivs 3.0 (CC BY-NC-ND 3.0) ©

A szerző nevének feltüntetése mellett nem kereskedelmi céllal szabadon másolható, terjeszthető, megjelentethető és előadható, de nem módosítható.

ISBN 978-963-279-533-1

KÉSZÜLT: a [Typotex Kiadó](#) gondozásában

FELELŐS VEZETŐ: Votisky Zsuzsa

TÁMOGATÁS:

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0029 számú, „KMR Gépészmérnöki Karok informatikai háttérű anyagai és tartalmi kidolgozásai” című projekt keretében.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszecsenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

KULCSSZAVAK:

örvénygépek, volumetrikus gépek, szivattyúk, ventilátorok, kompresszorok, vízturbinák, szállítomagasság, jellemző fordulatszám, kavitáció, szívóképesség, áramlástechnikai gépek üzemtana

ÖSSZEFOGLALÁS:

A tananyag épít az áramlástan, a termodinamika és a gépelemek ismeretanyagára. Az áramlástechnikai gépeket számos ábrával szemléltetett módon csoportosítja. Az elméleti alapokat az anyagmegmaradás, impulzustétel, impulzus nyomatéki tétel és az energiaegyenlet képezi. Az örvényelven működő gépek által a folyadékkal közölt fajlagos munka az Euler turbinaegyenlet alapján számítható. Az üzemi paramétereket az energia átalakító járókerékkel a sebességi háromszögek kapcsolják össze. Ezután tárgyalja a tananyag a dimenziós és dimenziótlan jelleggörbéket, az energiaátalakítás részfolyamatainak veszteségeit, hatásfokát. A kavitáció okát, veszélyeit és elkerülését egy külön fejezet tartalmazza. A gépek típusjellemzője a jellemző fordulatszám. Az üzemtani rész megismerteti a munkapont fogalmával, több gép eredő üzemi jellemzőinek meghatározásával, az áramlástechnikai gépek vezérlési-szabályozási módjaival, átmeneti üzemmállapotok vizsgálati módszerével. Rövid ismertetés található a vízturbinák és a ventilátorok különlegességeiről. Az örvénygépek után a folyadékokat, illetve gázokat szállító volumetrikus elven működő gépek tárgyalása következik. A kompresszorok az eddigiekhez képest új elméleti alapok megismerését igénylik. A tananyag bőségesen tárgyalja e gépek üzemviteli problémáit is.

TARTALOMJEGYZÉK

0. MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI ALAPOK.....	8
1. Az ideális folyékony közeg áramlása.....	9
1.1. Hidrosztatika. A nyugvó folyadék egyensúlya. A nyomás fogalma	9
1.1.1. Különböző erőterek és hatásuk.....	10
1.2. Az áramló folyékony közeg egyensúlya	13
1.2.1. A folyékony közeg mozgásfajtái.....	15
1.2.2. Folytonosság (kontinuitás) tétele	19
1.2.3. Euler-féle mozgásegyenlet.....	21
1.2.4. Az energiamegmaradás tétele. Bernoulli-egyenlet.....	22
1.2.5. Impulzus és impulzusnyomatéki tétel.....	24
2. A sűrűlódásos folyékony közeg áramlása.....	28
2.1. A folyadékok összenyomhatósága.....	28
2.2. A folyékony közeg sűrűlódása	30
2.3. Az áramlások hasonlósága. Reynolds-szám	33
2.4. Áramlás csővezetékben	34
2.5. Csőidomok és szerelvények ellenállása	37
3. Gázdinamikai áramlások.....	42
3.1. Alapfogalmak; hangsebesség; Mach-szám.....	42
3.2. Az összenyomható közeg energiaegyenlete. Dinamikus- és összhőmérséklet.....	44
Irodalom	46
1. MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI GÉPEK FOGALMA, FELOSZTÁSA	47
Irodalom	68
2. MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI GÉPEK FAJLAGOS MUNKÁJA	69
Irodalom	74
3. MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI GÉPEK ÉS RENDSZEREK EGYÜTTMŰKÖDÉSE .	75
4. MODUL: ÖRVÉNYGÉPEKBEN LEJÁTSZÓDÓ FOLYAMATOK, VESZTESÉGEK, HATÁSFOKOK.....	78
Irodalom	83
5. MODUL: ÖRVÉNYGÉPEK MŰKÖDÉSI ELVE; EULER-TURBINAEGYENLET	84
Irodalom	91
6. MODUL: ELMÉLETI ÉS VALÓSÁGOS JELLEGGÖRBÉK. VESZTESÉGFAJTÁI	92
7. MODUL: DIMENZIÓTLAN ÜZEMI JELLEMZŐK, TÍPUSJELLEMZŐK, JELLEMZŐ FORDULATSZÁM	98
8. MODUL: VÍZTURBINÁK.....	107
Irodalom	116
9. MODUL: A SZÉLENERGIA-HASZNOSÍTÁS GÉPEI, SZÉLTURBINÁK.....	117
9.1. A szélenergia	118
9.2. A szélgenerátor elvi teljesítménye, Betz-féle formula	120
9.3. A szélgenerátorok főbb típusai.....	125
Irodalom	130
10. MODUL: ÖRVÉNYGÉPEK FORGÓRÉSZÉRE HATÓ ERŐK, TEHERMENTESÍTÉS	131
11. MODUL: KAVITÁCIÓ, SZÍVÓKÉPESSÉG, NPSH JELLEGGÖRBE	139
12. MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI GÉPEK ÜZEMVITELI KÉRDÉSEI; INDÍTÁS, MUNKAPONT, MUNKAPONT STABILITÁSA	148

12.1.	Munkapont, munkapont stabilitása	149
12.2.	Szivattyú indítása	150
12.3.	Járókerék illesztése kívánt üzemállapothoz	152
12.3.1.	A lapátvég lereszelése és annak hatása a jelleggörbére	152
12.3.2.	A járókerék külső átmérőjének csökkentése esztergálással és annak hatása a jelleggörbére.....	153
13.	MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI GÉPEK SOROS ÉS PÁRHUZAMOS ÜZEME, GRAFIKUS ÉS NUMERIKUS MEGOLDÁSI MÓDSZEREK	156
14.	MODUL: ÁRAMLÁSTECHNIKAI GÉPEK VEZÉRLÉSE ÉS SZABÁLYOZÁSA: FOJTÁS, MEGKERÜLŐ VEZETÉK, PERDÜLET, FORDULATSZÁM, SZAKASZOS SZABÁLYOZÁS	165
14.1.	Szabályozás fojtással	166
14.2.	Szabályozás az előperdület változtatásával	168
14.3.	Szabályozás fordulatszám-változtatással	171
14.4.	Szabályozás megcsapolással	175
14.5.	Szabályozás lapátszög változtatással	177
14.6.	Szakaszos szabályozás	178
	Irodalom	181
15.	MODUL: CSŐVEZETÉKEK HIRTELEN ZÁRÁSA	182
15.1.	Csővezeték hirtelen zárása. Allievi-féle nyomáslökés.....	183
	Feladat 189	
16.	MODUL: VENTILÁTOROK FAJTÁI; AXIÁLIS VENTILÁTOROK SPECIÁLIS KÉRDÉSEI; VENTILÁTOROK ZAJPROBLÉMÁI, ZAJCSÖKKENTÉS	191
16.1.	Ventilátorok típusai.....	192
16.2.	Radiális ventilátorok	193
16.2.1.	Lapátózás.....	193
16.3.	Axiális ventilátorok.....	194
16.4.	Egyéb ventilátor típusok	195
16.5.	A ventilátor működése	197
16.5.1.	Jellemző nyomásértékek	198
16.5.2.	Jelleggörbék	199
16.5.3.	Munkapont	202
16.6.	Ventilátor kiválasztása	205
16.6.1.	Összegezett veszteségek 160-as cső esetén.....	208
16.6.2.	Összegezett veszteségek 200-as cső esetén.....	210
16.7.	Ventilátorok kapcsolása	211
16.7.1.	Párhuzamos kapcsolat.....	211
16.7.2.	Soros kapcsolat	213
16.8.	Jellemzők változása	216
16.8.1.	Összefüggések.....	216
16.8.2.	Méret változása	218
16.8.3.	Fordulatszám változása	218
16.8.4.	Szállított közeg tulajdonságainak változása.....	219
16.9.	Légtechnikai rendszerben keletkező zajok és csökkentésük	219
16.9.1.	Ventilátor zaj.....	220
16.9.2.	Természetes zajcsökkentés.....	222
16.9.3.	Mesterséges zajcsökkentés	223
	Irodalom	224

17. MODUL: VOLUMETRIKUS ELVEN MŰKÖDŐ GÉPEK, DUGATTYÚS SZIVATTYÚK INDIKÁTORDIAGRAMJA, IDEÁLIS ÉS VALÓS JELLEGGÖRBÉI ...	225
17.1. Dugattyús szivattyú működése	226
17.2. Forgattyús mechanizmus jellemzői.....	227
17.3. A szivattyú folyadékszállítása.....	229
17.4. Dugattyús szivattyú ideális és valóságos indikátordiagramja	233
17.5. Dugattyús szivattyú kavitációja	236
17.6. A szivattyú légüstje.....	241
17.6.1. Levegő állapotváltozása a légüstben	246
17.7. A dugattyús szivattyú jelleggörbéje	247
17.8. A dugattyús szivattyú szerkezeti elemei	248
Irodalom	252
18. MODUL: KÜLÖNBÖZŐ VOLUMETRIKUS ELVEN MŰKÖDŐ GÉPEK ÉS AZOK SZERKEZETI MEGOLDÁSAI.....	253
18.1. Dugattyús gépek	254
18.2. Membránszivattyúk	260
18.3. Szivattyúk, amelyeknél a térfogatkiszorítást forgó alkatrészek végzik	261
18.4. Volumetrikus szivattyú szállítása, teljesítményei, hatásfokai, jelleggörbéje	264
18.5. A radiáldugattyús szivattyú	266
18.6. Az axiáldugattyús szivattyú	268
18.7. Fogaskerék-szivattyú.....	270
18.7.1. A fogaskerék-szivattyúk jelleggörbéi.....	273
18.8. Lamellás szivattyú	275
18.9. Csavarszivattyú	277
18.9.1 A Mohno-féle szivattyú.....	281
18.10. Térfogatkiszorítású szivattyúk paraméterei	282
Irodalom	283
19. MODUL: KOMPRESSZOROK, FÚVÓK	284
19.1. Egyfokozatú ideális dugattyús kompresszor.....	285
19.1.1. Munkaszükséglet az izotermikus kompressziónál	287
19.1.2. Munkaszükséglet az adiabatikus kompressziónál	289
19.1.3. Munkaszükséglet a politropikus kompressziónál	290
19.2. Károsterű dugattyús kompresszor	291
19.2.1. A károsterű kompresszor technikai munkája	294
19.3. Dugattyús kompresszor valós indikátordiagramja.....	296
19.4. A valós dugattyús kompresszor szállítása.....	297
19.5. Többfokozatú kompresszor	298
19.6. Kompresszor térfogatáramának változtatási lehetőségei	302
19.7. A kompresszor hűtése	305
19.8. A Root-fűvő	306
Irodalom	308
JELÖLÉSJEGYZÉK	309
TÁRGYMUTATÓ	312